

Egy ítélet margójára

VISSZHANG - LIV. évfolyam 26. szám, 2010. július 2.

A Legfelsőbb Bíróság 2010. június 2-án hárommillió forint kártérítést és további költségeket ítélt meg dr. Kiss Lászlónak azért, mert az *Élet és Irodalomban* megjelent cikkeimben személyét az állambiztonsággal hoztam kapcsolatba. A per tárgyát képző cikkek a pécsi Dialógus békemozgalom szétverését mutatták be. Azt bizonyítottam, hogy ebben nem az állambiztonság ügynökei voltak a legaktívabb szereplők: sokkal fontosabb feladatokat hajtottak végre a KISZ és az MSZMP funkcionáriusai. Ők vezényelték a lejárató, bomlasztó intézkedéseket, ők mérték ezek hatásait, ők ellenőrizték a hallgatók információs csatornáit. A KISZ és az MSZMP funkcionáriusainak azonban volt erkölcsi és politikai mozgásterük. Másként viselkedett az adott helyzetben Vonyó József, a bölcsészkar párttitkára, másként Gyurcsány Ferenc KISZ-titkár és másként dr. Kiss László, az egyetemi pártbizottság titkárhelyettese és a pártbizottság Végrehajtó Bizottságának tagja. A bíróság nem vitatta, hogy dr. Kiss László azzal az indoklással vetette le a Dialógus-plakátokat, hogy „*az országnak nincs szüksége »semleges« szervezetre*”; nem vitatta azt sem, hogy a Kari Tanácson felszólalt olyan hallgató KISZ-titkári jelölése ellen, akiről vélelmezte, hogy mögötte a Dialógus-csoport áll. Az sem volt vita tárgya, hogy dr. Kiss László feladata volt az egyetemen a „*hallgatók kommunikációs csatornáinak ellenőrzése*”, és azt sem vitatták, hogy ő volt egyik szerzője annak a „szigorúan bizalmas” minősítésű hangulatjelentésnek, amelyben az szerepel, hogy a pártbizottságon belül a Dialógussal szemben két nézet van, az egyik a párbeszédben, a másik a „*keményebb eszközök*” alkalmazásában látta a megoldást. A bíróság azt sem vitatta, hogy a Dialógus elleni állambiztonsági eljárás tervezésében és kivitelezésében fontos szerepet szántak az állambiztonság ún. „*hivatalos kapcsolatainak*”, azaz az MSZMP és a KISZ funkcionáriusainak.

(Az ítélet) A bíróság mindezek ellenére nem tartotta megalapozottnak azt a következtetésem, hogy dr. Kiss Lászlót az állambiztonság „*hivatalos kapcsolatának*” kell tekintenem. A bíróság már azt is kétségbe vonta, hogy igaz-e, miszerint „*a besúgások és a megtorlás szempontjából sokkal fontosabbnak bizonyultak az állambiztonság hivatalos kapcsolatai, mint az ügynökök*”. Kétségét azzal indokolta, hogy ez ugyan elképzelhető, de nekem minden egyes „hivatalos kapcsolat” meglétét külön bizonyítanom kell, az nem elég, ha a megyei III./III. osztály általános intézkedési tervében a hivatalos kapcsolatok nagyobb súlyt kapnak, mint az ügynökök.

A bíróság szerint Kiss Lászlóval kapcsolatos állításom (hogy ő hivatalos kapcsolat volt) azért sem minősíthető következtetésnek, mert én már az előtt megírom „következtetésem”, mielőtt azt levezetném, következtetni viszont általában a tények ismertetése után lehet. Fel kell világosítanom a bíróságot, hogy a tudományos életben a következtetés eredményének közlése általában egy szakcikk legelején megtörténik. Azzal hívják fel ugyanis az olvasó figyelmét, és csak utána közlik a részletes levezetést. Ugyanez a helyzet a tudományos munkák „előszó” jellegű fejezeteivel is, amelyek általában megelőlegezik azokat a következtetéseket, amelyeket a munka részletesen levezet.

A bíróság érvelése szerint nem lehet minden MSZMP- és KISZ-funkcionáriust automatikusan „hivatalos kapcsolatnak” minősíteni. Ezzel egyet is értenék. Mi a teendő azonban azokban az esetekben, amikor az illető olyan ráutaló magatartást folytat, hogy erre kell következtessünk? Mi a helyzet akkor, ha egy ilyen személy „véletlenül” éppen az állambiztonság koncepcióját valósítja meg?

A bíróság szerint ebben az esetben sem engedhető meg, hogy az illetőt hivatalos kapcsolatnak nevezzük, mert nem zárható ki az a lehetőség, hogy az illető magától vagy a párt utasítására cselekedett. Anélkül, hogy az állambiztonság erre bármilyen befolyást gyakorolt volna.

Ennél a gondolatmenetnél érdemes megállni egy kicsit. Egyrészt azért, mert a bírósági állásfoglalásból az derül ki, hogy magának a cselekedetnek nincs is relevanciája. Pedig nem attól az emberi jogok lábbal tiprása a Dialógus-csoport szétverése, hogy azt a III/III. kérésére/sugallatára teszik (a parancs, azaz a kényszer kizárható, mivel cikkem hangsúlyozta, hogy a „*hivatalos kapcsolatok*”-nak nem lehetett parancsokat adni, hanem a mellérendeltség elve alapján kellett együttműködni velük). A független békemozgalom megfojtása önmagában is szégyenletes volt, hiszen képviselői semmilyen reális veszélyt nem jelentettek. Éppen ezért álságos a bíróság indoklása, amely szerint azzal követtem volna el dr. Kiss személyiségi jogainak megsértését, hogy őt az állambiztonsággal hoztam kapcsolatba. Csakugyan súlyosan sértettem jó hírnevét, de nem ezzel, hanem azzal, hogy tevékenységét történeti összefüggéseiben pontosan ismertettem. Tetteinek a minősítésén vajmi keveset változtat, hogy azt a III/III., vagy az MSZMP kérésére, vagy saját kezdeményezése alapján folytatta. Sőt, a helyzet még súlyosabb, ha valaki ezt - mint esetünkben saját állítása szerint dr. Kiss - magától, mindenféle külső befolyásolás nélkül teszi (az ügy szépsége, hogy saját bevallása szerint ma is így tenne, csupán más előjellel: ha ma valaki a NATO-tagság ellen akarna propagandát folytatni az egyetemen belül, annak sem volna hajlandó teret adni. Ennyit arról, hogy az alkotmánybíró mit fogott fel a szabad véleménynyilvánításból).

A bíróság arra is utalt, hogy „szó sincs arról és erre vonatkozó bizonyíték nem merült fel, hogy a konkrét Dialógus ügyben (...) [a Kiss által készített - U. K.] információs jelentést a BM (...) elvárására készítették volna”. Ilyet azonban én sem állítottam. Csupán arra utaltam, hogy besúgásjellege van annak is, ha valaki a pártvonalon terjeszt fel titkos hangulatjelentéseket. Annál is inkább, mert végső soron a pártközpont, azaz e jelentések címzettje dönt arról, hogy lendületbe hozza-e a megtorlás gépezeteit. Kiss László jelentéseinek címzettjei voltak azok, akik részben eme jelentések alapján pártutasításokat hoztak, és e pártutasítások kötelezték a III/III. szerveit is arra, hogy akcióba lépjenek.

A bírói logika abszurditása leginkább a következő mondatnál érthető tetten: „A párt saját elhatározása alapján is juthatott arra a következtetésre, hogy a Dialógus-csoport tevékenységét károsnak tartja” - tehát nem szükséges ehhez az állambiztonság akarata. A bíróság súlyosan téved, ráadásul nem a jog-, hanem a történelemtudomány területén, ahol nincs semmiféle kompetenciája, de amely területre vonatkozóan mégis bírói állítással volt képes élni az ítélet alátámasztására. Az „is” szó használata ugyanis teljesen félrevezető: csak a párt elhatározása döntötte el, hogy a Dialógus-csoporttal mi történhet, mivel az állambiztonság semmilyen önálló lépést pártutasítás nélkül nem tehetett. Kádár János legalább ezt az egy dolgot 1956 után jól megtanulta. Az ÁVH még megengedhette magának azt az „avantgardizmust”, hogy az egyes pártvezetők háta mögött intézkedhessen, a Kádár-rendszerben ez azonban soha nem fordult elő.

(Következtetés) A bíróság logikája szerint arról nem szabad állításokat megfogalmazni, amiről nincs közvetlen és egyértelmű bizonyíték. Ha ezt a történelemtudományra alkalmazzák, abszurd, a tudományos tevékenység és véleményalkotás szabadságát megsemmisítő helyzet születik. Hiába állnak rendelkezésre olyan bizonyítékok, amelyek a történelmet kutató számára egyértelműnek tűnnek egy kérdés tudományos jellegű (tehát nem jogi természetű) eldöntésére, ezek nem elégségesek, ha nem teszik lehetővé a direkt bizonyítást. Hogy egy példával érzékeltessem ezt: hiába rendelkezünk bizonyítékokkal a zsidóság tervszerű megsemmisítésére, a bíróság szerint ha azt állítanánk, hogy minderre azért került sor, mert erre Hitler parancsot adott, megengedhetetlen következtetésekre ragadtatnánk magunkat, mert ilyen dokumentum máig nem került elő. A zsidókat ugyanis az Einsatzgruppék, Himmler, Göring vagy Goebbels Hitler parancsa nélkül is meggyilkolhatták.

A fenti logika alapján léteznek olyan történészek, akik azt állítják, hogy a holokauszt Hitler parancsa nélkül történt. A radikálisabbak szerint Hitler se felelős nem volt a holokausztért, se a szándékában nem állt az ilyen tömeggyilkosság, mivel nincs közvetlen és egyértelmű bizonyíték erre. A történészek mérvadó többsége azonban abból, hogy Hitler meggyőződéses antiszemita volt, és többször megjósolta a zsidóság megsemmisítését, mint pl. 1939. január 30-án: „ha a nemzetközi pénzügyi zsidóság Európában és Európán kívül ismét világháborúba rántja bele a népeket, akkor ennek nem a földgolyó bolsevizálása, hanem a

zsidó faj európai megsemmisítése lesz a következménye", másrészt, hogy a pártállami Harmadik Birodalom ellenőrizhetetlen hatalmú ura volt, tudományosan megalapozottan következtet Hitler felelősségére. A bíróság mostani ítéletével elvileg kompetensnek tekintette magát az ilyen jellegű tudományos kérdések eldöntésére. Ha Hitler élne, a Legfelsőbb Bíróság logikája alapján pert kellene nyernie a történészekkel szemben.

Elvileg ezentúl tehát a kettős honfoglalás, a japán-magyar rokonság vagy Jézus származásának kérdéséről sem lenne megengedhető egyértelmű történészi állásfoglalás, hiszen a rendelkezésre álló tényekből a bíróság szerint mindig több következtetés is levonható lehetne. Per legfeljebb azért nem lehet az ilyen állásfoglalásokból, mert a jelenleg hatályos eljárásjog feltehetően nem ismerne el alperesi perképeséget, hiszen a közvetlen személyes érdeksérelem nem állapítható meg. Teljesen mindegy, hogy a fenti kérdésekre adott válaszok igazak-e vagy sem, mivel ezekben a kérdésekben semmiféle bíróság nem kompetens. Hogy aktuális példával éljek: ha valaki azt írná Biszku Béláról, hogy felelős az 1956 utáni megtorlások radikalizálódásáért, és ezt azzal próbálná bizonyítani, hogy Biszku egyrészt a proletárdiktatúra meggyőződéses híve volt, másrészt a koordinációs bizottság ülésein az ítélezésekkel kapcsolatban megjegyezte, hogy „több fizikai megsemmisítés szükséges”, akkor a jelen bírói ítélet alapján jogtalanul vádolná őt, mivel a bíróságok maguktól is hozhattak volna olyan ítéleteket, amelyek a vádlottak halálához vezettek. Mellesleg Biszku maga is a bíróságok „függetlenségére” hivatkozik...

Ez az ítélet és a mögötte meghúzódó logika abból indul ki, hogy a pártállam jogállam volt, melyben létezett a hatalmi ágak szétválasztása. Márpedig ennek homlokegyenest az ellenkezője az igaz. A pártállamban minden hatalommal a párt rendelkezett, és ez a párt nyíltan a proletárdiktatúrát képviselte. Szükségképpen minden pártfunkcionárius ennek a diktatúrának a képviselője, elvileg a meggyőződéses híve volt. Dr. Kiss László mai alkotmánybíró egy szóval sem állította, hogy ne lett volna egykor egyetemi párttitkárhelyettesként a pártállam híve. Ha meg mégse lett volna a híve, a titkos jelentésírás ténye annál súlyosabb cselekmény. Ha tehát így vagy úgy titkosan jelentett, a pártállam egyetlen és kizárólagos, tehát nem jogállami fenntartójának, a pártnak jelentett. Ettől a párttól a pártállam titkosszolgálati nem volt független, ezért minden, a pártnak továbbított titkos jelentés maga volt a jogállamiság cáfolata. És ebből a szempontból a titkos párttitkár-helyettesi jelentés és a titkosszolgálati jelentés egykútya. Mivel nem volt jogállam. Ez az ítélet ezt a tényállást vonja kétségbe.

A magyar rendszerváltás s vele a mai Magyar Köztársaság diszkrét bája, hogy a Legfelsőbb Bíróság bírása lényegében azon az alapon ítélte el, hogy nem tartottam jogállamnak a pártállamot, és ezért azonos minőségűnek tekintettem kétfajta titkos jelentést a pártállamban. Végül soron oda jutottunk, hogy bírói eszközökkel kényszerítik ki a történelem meghamisítását.